



“DÜLGER KIZI” ADLI MASALIN GÖSTERGEBİLİM AÇISINDAN İNCELENMESİ*

The semiotic examination of the tale “Dülger Kızı”

İbrahim BOZ**

Öz: Bu çalışmada Dülger Kızı masalı göstergebilim açısından çözümlenmiştir. Çözümlemede A. J. Greimas’in eyleyenler modeli kullanılmıştır. Bu modele bağlı olarak Dülger Kızı masalı anlatı düzeyi, söylem düzeyi ve mantıksal-anlamsal düzeyler açısından çözümlenmiştir. Anlatı düzeyinde masal kesitlere ayrılmış, bu kesitlerde eyleyenler şemasına bağlı olarak ortaya çıkan edimler belirlenmiştir. Söylem düzeyinde eyleyenlerin özellikleri saptanmıştır. Mantıksal-anlamsal düzeyde ise anlatı izlenesinde ortaya çıkan karşıtlıklar verilmiştir. Masalın arka planında bulunan derin yapı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Masal, göstergebilim, anlatı düzeyi, söylem düzeyi, anlamsal-mantıksal düzey

Abstract: In this work, the tale Dülger Kızı is analyzed in terms of semiotics. The agents model by A. J. Greimas is used in the analysis. Based on this model, the tale Dülger Kızı is analyzed in terms of narration level, expression level, and logical-semantic level. In the narration level, the tale is divided into sections, and the actions in connection with the agents are determined in those sections. In the expression level, attributes of the agents were established. And in the logical-semantic level, reciprocities found during the narrative process were detected. We tried to find the deep formation in the tale’s background out.

Keywords: Tale, semiotics, narration level, expression level, logical-semantic level

* Received-Geliş Tarihi: 10.07.2019 Accepted-Kabul Tarihi: 18.08.2019

DOI Number: 10.19039/sotod.2019.109

Atıf / Citation: İbrahim Boz, ““Dülger Kızı” Adlı Masalın Göstergebilim Açısından İncelenmesi”, *Studies of The Ottoman Domain*, Volume-Cilt: 9 / Issue-Sayı: 17/ Date-Tarih: August-Ağustos 2019, ss.33-41.

** Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Doktora Öğrencisi, Samsun, Türkiye. E-mail: ibrahim_boz28@hotmail.com **ORCID ID:** 0000-0002-6350-3137

1. Giriş

İncelenen masal Pertev Naili Boratav’ın “Zaman Zaman İçinde” adlı kitabından alınmıştır. Bu kitabın ikinci baskısı İmge Kitabevi tarafından 2009 yılında yapılmıştır. Kitap, Tekerlemeler ve Masallar olmak üzere iki bölümden oluşur. Dülger Kızı masalı bu kitapta 9. masal olarak yer bulmuştur. Bu masalı Pertev Naili Boratav’ın öğrencilerinden Ulviye Kiper, annesinden derlemiştir.

Masallar, çocukları eğlendirirken eğiten, onları hayata hazırlayan, doğruya ve güzele yönelten, onlara iyi bireyler olmalarını öğütleyen halk edebiyatı ürünleridir. (Şişman, 2003: 11) Saim Sakaoğlu’na göre masal; “Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu hâlde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür.” (2012: 2)

Her masalın kendine göre bir mantığı vardır. Masalarda “imkânsız” diye bir şey yoktur; her şey olabilir. Masal kahramanı bir anda yedi kat yerin dibine inebilir; hayvanlar, ağaçlar, kuşlar vb. dile gelip konuşabilir, kılık değiştirip insana dönüşebilir. (Aça vd., 2010: 149) Ancak masallar bütünüyle düş gücünün ürünü olmasına karşın hepsinde olağanüstü şeyler anlatılmaz. Bu nedenle masalları salt olağanüstü olay ve olguların anlatıldığı yazın türü diye değerlendirmek, bütün masalların doğasıyla bağdaşmaz. Masalların bir kısmında anlatılanların olağanüstü olmayan yönler içerdiği, yer yer gerçeğe uygunluk gösterdiği görülebilir. Ne var ki bu, onların gerçek yaşama uygunluğu anlamında düşünülmemelidir. Masal bir düş ürünü olduğu gibi, bu durum okuyucuda ya da dinleyicide düşsel bir evrenin taşıyıcısı olduğu gerçeğini değiştirmez. Masal türünü, öyküden, destan ve söylencelerden (efsanelerden) ayıran yönü de buradan gelir. (Atan, 2008: 223)

Dülger Kızı masalı da olağanüstü özelliklere sahiptir. Zaman ve mekân belirsizdir. Eserin başında ve sonunda kalıp ifadelere (tekerlemelere) rastlanır. Olaylar anlatılırken ayrıntıya girilmez. Bütün bu özellikler bu metnin masal özelliklerini taşıdığını göstermektedir.

2. Göstegebilim

Göstegebilimin Avrupa dillerindeki karşılığı olan “semiotik (Almanca), semiotique ve semiologie (Fransızca), semiotics (İngilizce)” terimleri eski Yunancadaki “semeion” sözcüğüne dayanır. Semeion, eski Yunancada göstergeli işaret anlamına geliyordu ve daha çok tıp dilinde bir hastalığın belirtisi anlamında kullanılıyordu (Erkman Akerson, 2005: 49).

Göstergeler toplum hayatının her alanında ve her aşamasında karşımıza çıkan simgelerdir. Bu nedenle yalnızca edebiyatın değil, resim,

mimari, müzik, sinema ve tiyatro gibi sanatsal türlerin de ilgi alanına girmektedir.

Göstergebilimsel çözümlemede metin kapalı bir yapı olarak ele alınır. Metin dışı her türlü unsur çözümlemenin dışında kalır. Metin, kendi kendine yeterli bir yapıdır ve içeriğinde bulunan göstergeler onun çözümlenmesi için yeterlidir. Metnin üretim sürecinde ayrışık kimi göstergeler belli amaçlarla eklenerek metnin sözdizimsel yapısını oluşturur. Okuma, bu yapının birimlerini, eklenim yerlerini ve dönüşümlerini betimlemek anlamına gelir. (Bayat vd., 2013: 357)

Saussure, göstergenin özelliklerini belirlemeye çalışır. Göstergenin gösteren ve gösterilenden oluştuğunu söyler. Pierce ise göstergeleri sınıflandırmaya çalışır ve 66 gösterge türü belirler.

Greimas, 1966 yılında 6 eyleyenden oluşan eyleyenler modelini geliştirir. Eyleyenler modeli metni oluşturan birimlerin arasındaki bağlantıyı kurmaya çalışır. Anlatılar çok değişik şekillerde ortaya çıksa da anlatılardaki olaylar aynı eyleyenler çevresinde gelişir. Bu eyleyenlerin özelliklerini anlatılardaki ilişkiler belirler. Aslında eyleyenler anlatının değişik kişileridir. Gönderen, nesne, özne, karşı çıkan, yardım eden, gönderilen kavramları eyleyenler modelini oluşturur. Bu modelde öznenin (kahramanın) ulaşmayı amaçladığı nesne, gönderenle gönderilen arasında bir iletişim kurar. Öznenin amacına ulaşip ulaşmadığı yardım edenle ile karşı çıkanın anlatıda oynayacakları role göre belirlenir. Eyleyenler modelini oluşturan kavramlar şöyle açıklanabilir.

Gönderen: Nesneyi belirler ve eksikliği duyulan nesneyi bulması için özneyi harekete geçirir.

Nesne: Anlatıda aranan eyleyen konumundadır.

Özne: Nesneyi bulmakla görevli olan anlatı kahramanıdır.

Karşı çıkan: Öznenin nesneye ulaşmasını engellemeye çalışan eyleyen konumundadır.

Yardım eden: Öznenin nesneye ulaşmasını sağlayan, ona görevini yerine getirmede yardım eden eyleyendir.

Gönderilen: Nesneye ulaşan özneyi ödüllendiren eyleyendir. (Rifat, 2014: 73-74)

Bir anlatıda bütün eyleyenlerin karşılığı bulunmayabilir. Bazen de bir kahramanın birden fazla eyleyeni karşıladığı olur. Eyleyenlerin anlatı içerisinde bir karakteri karşıladığı unutulmamalıdır. (Bayat vd., 2013: 356)

3. Masalın Özeti

Kızı olmayan bir dülger, tahtadan bir kız yapar ve onu kızı gibi sevmeye başlar. Bu kız camda gören padişahın oğlu, kızı istemesi için annesini gönderir. Dülger ve karısı ne yapacaklarını şaşırırlar. Çünkü padişahın hanımının isteğini geri çevirmek doğru bir davranış değildir. Bu yüzden çok sıkıntı çekerler. Dülgerin karısı damadın, gelini kız odasına girinceye kadar göremeyeceği şartıyla kızı vermeyi kabul eder. Gelin arabası giderken dülgerin karısı kızın beline bir ip bağlar ve yalanları anlaşılmasın diye kızı nehre atar. Dalgıçlar kızı arar ve sonunda ayın on dördü gibi bir kız bulurlar. Dülgerin kızı gelin odasına girer ve kapıyı kilitler. Şehzade kapıya vurur, seslenir fakat dülger kızı bir türlü kapıyı açmaz. Şehzade kızar, bana vezirin kızını isteyin, der.

Vezirin kızı saraya gelin olarak gelir ve ortağım dediği dülger kızının yanına gider. Dülger kızının isteğiyle kahveler, tabaklar kendiliğinden gelir. Bu olay dülger kızının peri kızı olduğunu gösterir. Sonra dülger kızı parmaklarını doğrar ve bu parmaklar salatalığa dönüşür. Vezir kızı da aynısını yapmak ister fakat kanlar içinde kalarak ölür. Şehzade vezirin ikinci kızını alır. İkinci kız da dülger kızını ziyaret eder. Dülger kızı onu da çok iyi ağırlar. Sol elini tavanın içine koyunca parmakları kızarmış balığa dönüşür. İkinci kız da aynısını yapmak ister, elini tavaya koymasıyla cazır cazır yanması bir olur. Şehzade bu sefer vezirin üçüncü kızıyla evlenir. Bu kız da dülger kızını ziyarete gider. Dülger kızı kendini bir tandıra atar ve tandırdan kızarmış bir kuzu olarak çıkar. Aynısını üçüncü kız da yapmak ister. Tandıra kendini atar atmaz yanar, kül olur.

Şehzade, bir ihtiyarla karşılaşır. İhtiyar ona dülger kızının kapısına gitmesini ve ona misafirleri için yemek hazırlaması gerektiğini söylemesini ister. Sonrasında da olayları izlemesi gerektiğini de eklemeyi unutmaz. Şehzade ihtiyarın dediklerini yapar, sonra da olanları izlemeye koyulur. Kız tuzu biberi çağırır. Tuz ile biber hemen gelir. Sesleri işiten şehzade dülger kızının peri kızı olduğunu anlar. Bu sayede masalın bütün düğümleri çözülür. Şehzade “Ay babanın gün ananın başı için kapıyı aç!” deyince kapı açılır. Kırık gün kırık gece düğün yaparlar ve muratlarına ererler.

4. Masalın Göstergebilimsel Çözümlemesi

4.1. Anlatı Düzeyi

Bir metnin göstergebilim açısından çözümlenmesi için o metni anlam kesitlerine ayırmak gerekir. Metnin kesitlere ayrılması anlam birimlerinin ortaya çıkarılmasını ve bu birimler arasındaki bağlantının belirlenmesini sağlar. İncelediğimiz masalın beş kesitten oluştuğu görülmektedir.

1. Kesit: Bu kesit masalın giriş kesitidir ve birçok masalda görüldüğü gibi bir eksikliğin ortaya çıkmasıyla meydana gelmiştir. Bu eksiklik

dülger ve karısının çocuğunun olmamasıdır. Dülger ağaçtan bir kız yapar ve çocuğun olmaması durumu cansız bir kızla giderilmiş olur. Bu kesit masalın diğer kesitleri ve olayları için hazırlık konumundadır. Bu kesitte dülger özne durumundadır. Çocuklarının olmaması gönderici konumundadır. Tahtadan yapılmış cansız kız nesne durumundadır. Çünkü nesne ulaşılması istenen amaç ya da varlıktır. Bu kesitte ağaç ile süslemeler yardımcı eyleyenler konumundadır ve eksikliğin giderilmesinde özneye yardımcı olur.

2. Kesit: Bu kesitte edim öznesi olarak karşımıza şehzade çıkar. Şehzade cansız kızı camda görür ve annesini kızı istemeye yollar. Şehzade masal boyunca kendi edimini gerçekleştirmeye çalışır, masalın en önemli öznesi olarak karşımıza çıkar. Bu bakımdan özne 1 olarak şehzade kabul edilir. Kız, masalın sonu dışında hareketsiz olduğu için edinç öznesi konumundadır ve özne 2 olarak kabul edilir. Masaldaki önem sıralarına göre dülgerin karısı özne 3, dülger özne 4 olarak kabul edilir. Bu kesitte gönderici, şehzadenin kızı duyduğu aşktır. Kız ulaşılmak istenen olduğu için nesne durumundadır. Alıcı dülger ve karısıdır. Şehzade özne konumundadır. Bu kesitte şehzade kendi edimini gerçekleştirmeye çalışır. Kızın cansız olması engelleyici durumundadır. Bu engelleyici şehzadenin kendi edimini gerçekleştirmesine engel olur.

3. Kesit: Bu kesitte dülger ve karısı teklifi kabul ederler fakat bir şart koyarlar: Damat gelin odasına girene kadar gelinin yüzünü görmeyecektir. Bu kesitte aşk yine gönderici konumundadır. Kıza ulaşma isteği nesne konumundadır. Şehzade kızı ulaşırsa kendi edimini gerçekleştirmiş olacaktır. Alıcı konumunda dülger ve karısı bulunur. Şehzade bu kesitte de özne durumundadır. Bu kesitte şehzadeye yardımcı eyleyen olarak ırmak devreye girer. Dülgerin karısı tarafından ırmağa atılan kız canlı bir şekilde sudan çıkarılır. Dülgerin kızı suya atıldığında esenliksiz bir durumdadır. İrmaktan çıkarıldığında ise esenlikli bir duruma geçer.

4. Kesit: Artık şehzadenin edimini gerçekleştirmesine engel kalmadığı düşünülmektedir. Fakat şehzadenin karşısına başka bir engelleyici çıkar. Kız, odasına girince odanın kapısını hemen kilitler ve odanın kapısı engelleyici olarak karşımıza çıkar. Şehzade kapıya vurur fakat kız kapıyı açmaz. Bunun üzerine şehzade kızar ve sırasıyla vezirin 1, 2 ve 3. kızlarıyla evlenir. Dülgerin kızı, peri kızı olduğu için vezirin kızlarını alt etmeyi başarır. Bu durumda vezirin kızları engelleyici konumundadır. Çünkü dülger kızının daha fazla kızmasına ve kapıyı açmamasına neden olmuşlardır.

5. Kesit: Bu kesitte yeni bir özne ortaya çıkar. Bu, şehzadeye akıl veren ihtiyardır. İhtiyar özne 5 olarak kabul edilir. İhtiyar aynı zamanda bu kesitte yardımcı eyleyen olarak karşımıza çıkar. Çünkü ihtiyarın

verdiği öğüt sayesinde kız kapıyı açar ve şehzade kendi edimini gerçekleştirmiş olur. Bu kesitin sonunda şehzade ve kız kavuşurlar.

4.2. Söylem Düzeyi

4.2.1. Kişilerin Özellikleri

Şehzade: Masaldaki en işlevsel, en etkin eyleyen olarak karşımıza çıkar. Masalın anlatı izlencesinin ortaya çıkmasını sağlar. Ayrıca sürekli olarak bir hareket hâindedir. Bu bakımdan edim öznesi olarak kabul edilir. Padişahın oğlu olduğu için yöneten konumundadır. Peri kızına ulaşmak için elinden geleni yapar. Hırslı bir şehzadedir. Ama sadakat konusunda eksiklik yaşamaktadır. Peri kızı odasının kapısını açmayınca vezirin kızlarıyla evlenir. İhtiyarın yardımıyla peri kızının gönlünü almayı başarır. Bu sayede kendi edimini gerçekleştirmiş olur. Peri kızının kapıyı açmadığı durumda esenliksiz bir duruma düşer. Bu durum dışında masalda hep esenlikli durumdadır.

Peri Kızı: Hikâyenin ikinci önemli eyleyenidir. Gururlu bir kızdır. Hor görüldüğü ve üstüne evlenildiği için çok üzülür: “Sen bir padişah oğluyun, ben de bir padişah kızıyım. Dülger kızı aşağı, dülger kızı yukarı, beni hor görmek, üstüme evlenmek sana yakışır mıydı?” (Boratav, 2009: 159) diye şehzadeye çıkışır. Masalın yaşadığı çıkmazın sebebi dülger kızının küçük düşürülmesidir.

Masalda annesine ve babasına bağlı bir kız olarak görülür. Odasının kapısını açmamakta direnir. Şehzade: “Ay babanın, gün ananın başı için kapıyı aç.” (Boratav, 2009: 159) deyince peri kızı hemen kapıyı açar ve şehzade kızın ellerine sarılır.

Yine dülger kızı olağanüstü özellikleriyle dikkat çeker. Suya düştükten sonra cansız durumdan canlı duruma geçerek bir dönüşüm yaşar. Bu dönüşümden sonra peri kızı olağanüstü özellikler kazanır: “Bir tava yağ, yan da gel. Tavayla yağ, yanar gelir. Kız sol elini tavaya sokar, beş parmağı beş tane taze balık olur, kızarır. Dumanı tüte tüte balıkları yerler.”

Dülgerin Karısı: Kızını seven bir annedir. Aynı zamanda kurnaz bir kadındır. Kızın cansız olduğu anlaşılmasın diye onu ırmağa atar. İrmaktan canlı bir kızın çıkmasıyla rahatlar. Zira padişaha mahcup olmaktan kurtulmuş olur.

İhtiyar: Tecrübeli bir kişilik olarak karşımıza çıkar. Şehzadeye verdiği öğüt sayesinde olayın düğümü çözülmüş olur.

Vezirin Kızları: Vezir kızı oldukları için kendilerini üstün, peri kızını aşağıda görürler. Onu rencide etmek için odasına giderler. Vezir kızı olağanüstü özellikleriyle onları alt etmeyi başarır. Kızlar peri kızının

yaptıklarını denemeye kalkınca bunun bedelini canlarıyla öderler. Bu yüzden kızlar esenlikli durumdan esenliksiz bir duruma geçerler.

4.2.2. Masalda Zamanın Oluşumu

Dülger Kızı masalında bulunan “evvel zaman içinde, günün birinde, kırk gün kırk gece, ertesi gün, akşama bir saat kala” ifadeleri zamanın belirsiz olduğunu gösteren ifadelerdir. Masalda zaman çok hızlı akmaktadır. Masalın başında ve sonunda -miş’li geçmiş zaman kullanılır. Bunun sebebi masalın geçmişte yaşandığına işaret etmektir. Ayrıca masalın sözlü bir anlatı türü olduğunu da gösterir. Masalın gelişme bölümünde ise geniş zaman, -di’li geçmiş zaman ve şimdiki zaman kipleri kullanılır. Masalın bir anlatıcı tarafından sözlü olarak izleyicilere aktarılması zaman kipleri konusunda özgür bir anlatımın kullanıldığını göstermektedir.

4.2.3. Masalda Mekânın Oluşumu

Masalarda mekân genellikle belirsizdir. Kaf Dağı, Yedi Derya Adası, Çin, Maçın gibi mekânlar haritada yeri olmayan belirsiz mekânlardır. Bu mekânlar masal anlatıcısının hayalinde oluşmuş sembolik mekânlardır. Masal, kendisini dünyada bulunan mekânlarla sınırlamak istemez. Dülger Kızı masalında bulunan “saray, evinin önü, kapının önü” ifadeleri mekânı ifade eden kelime gruplarıdır. Bu mekânlar belirli olmayan mekânlardır.

4.3. Anlamsal-Mantıksal Düzey (Derin Anlam)

Bu modelde ortaya konan ilişkiler düzeni, bir anlamlı bütünün soyut ve mantıksal düzeyde oluşmasını sağlayan temel anlamsal yapı (ikilikler) ile temel sözdizimsel yapıyı (ikiliğin öğeleri arasındaki mantıksal ilişkiler, dönüşümler) değerlendirmeye yarar. (Rifat, 2014: 79)

Dülger kızı masalındaki figürleri incelediğimizde karşımıza zenginlik ve fakirlik arasında bir karşıtlık çıkmaktadır. Bu karşıtlık masalın temel ikiliğini oluşturur ve masal bu ikilik üzerine kurulur. Zenginliği temsil eden özne olarak bir edim öznesi olan şehzade görülmektedir. Şehzade masalın başından sonuna kadar kendi izlencesini gerçekleştirmek ister. Padişahın oğlu olması ve sarayda yaşaması şehzadenin zenginliğini ifade eden göstergelerdir. Şehzade dülger kızıyla evlenmek ister. Fakat kız tahtadan yapılmış cansız bir kızdır. Kız atıldığı ırmaktan çıkarıldığında bir dönüşüm yaşar ve canlı, güzel bir kıza dönüşür.

Dülger kızının, odasının kapısını kapatmasıyla ikinci bir engelleyici ortaya çıkar. Şehzade ihtiyarın yardımıyla bu engeli aşmayı başarır. Şehzade zenginliği ve ihtişamı temsil eder. Bu bakımdan dülger kızını aşağılamaya çalışır. Kendi değer nesnesi olan kızını rahatlıkla alabileceğini düşünür. Kıza hor davranır, onu küçük düşürmeye çalışır. Bunun üzerine dülger kızı şöyle der:

“...Dülger kızı aşağı, dülger kızı yukarı, beni hor görmek, üstüme evlenmek sana yakışır mıydı?” (Boratav, 2009: 159)

Masalda fakirliği temsil eden en önemli eyleyen Peri kızıdır. Fakir bir dülgerle karısının kızıdır. Fakat ırmağa düştükten sonra peri kızına dönüşmüş ve olağanüstü özellikler kazanmıştır. Fakir olduğu için şehzade tarafından hor görülmeye çalışılmış fakat şehzadeye iyi bir ders vermeyi başarmıştır. Bu durumda göstergibilimsel dörtgen şöyle oluşur:

Şehzade, saray ve vezirin kızları zenginliği simgeler. Dülger kızı, Dülger ve karısı ve ev figürleri de fakirliği simgeler. Zenginliğin karşısında zengin olmayan, fakirliğin karşısında fakir olmayan çelişik bağlantıları bulunur. Zenginlik ve fakirlik temel karşıtlığı ifade eder. Zenginlikle fakir olmayan ve fakirlikle zengin olmayan ifadeleri birbirlerini içerirler (tümlerler). Şehzade zengin olmayan tarafa doğru bir uzam değiştirmiş daha sonra kendi uzamına (saraya) geri dönmüştür, Peri kızı ise fakirken fakir olmayan konumuna yükselmiş ve uzam değiştirmiştir. Şehzade kendi edimini gerçekleştirerek kıza ulaşmıştır. Kız da kendi izlencesini oluşturmuş ve şehzadeye iyi bir ders verdikten sonra edimini gerçekleştirmiştir.

Bu masalda başka derin anlamalara da ulaşılabilir. Sadakat ve sadakatsizlik ikiliğinden bir göndergesel dörtgen kurulabilir. Şehzade sadakatsizdir. Dülger kızı sadakat sahibidir. Kız sadakatli olma hâlini hiç değiştirmez. Şehzade kız kapıyı açmayınca sadakatsiz bir duruma geçer. Masalda eşlerin birbirine her zaman sadakatli olması gerektiği bu karşıtlıkla ifade edilir.

Yine masalda bazı kültürel kodları da bulabiliriz. Padişahın emri yerine getirilmediğinde bu kişilerin durumu: “...Başları cellât edilir diye korkarlar.” diye ifade edilir. Burada yönetenle yönetilen arasındaki ikilikten söz edilebilir. Yönetilen sınıf yönetenler tarafından yaptırma tabi tutulabilir.

Masalarda bir kızın güzelliği anlatılırken “ayın on dördü gibi bir kız” ifadesi kullanır. Bu betimlemenin dülger kızı betimlenirken de kullanıldığını görülmektedir. Ayın dolunay halinin parlaklığı bakımından güzelliği çağrıştırdığı düşünülür. Yine Türk mitolojisinde ışığa verilen önem düşünüldüğünde ay göstergesinin kullanılmasının nedeni ortaya çıkmaktadır.

Masalda vezirin kızları peri kızından “ortağım” diye bahsetmektedir. Bu ifade yöresel ya da mahalli bir ifade olarak masala girmiştir.

Masalda Türk kültürüne ait önemli bir unsur da misafirlere verilen değer gösterilmesidir. Dülger kızı, kendisini ziyarete gelen vezirin kızlarını iyi bir şekilde karşılamış, onlara ikramda bulunmuştur. Yine

dülger kızı şehzadeye üç kez kapısını açmamış fakat misafirlerin geleceğini duyunca hemen hazırlığa başlamıştır.

Masalda dülger kızı kapıyı açmadan önce şehzade şöyle der: “ Ay-Babanın, Gün-Ananın başı için kapıyı aç.” Burada Türk mitolojisine ait izler bulunmaktadır. Ay-Baba eski Türk mitolojisine göre göğün en üst katında bulunur ve insanların ilk babası olarak kabul edilir. Gün-Ana da göğün en üst katında bulunur ve insanların ilk anası olarak kabul edilir. Yine Türklerde genel olarak güneşin dişi ve ayın da erkek olarak tasavvur edildiği bilinmektedir. (Ögel, 2001: 48)

5. Sonuç

Dülger kızı masalı bu çalışmamızda anlatı, söylem ve anlamsal-mantıksal düzeyde incelenmiştir. Anlatı düzeyinde en önemli özne olarak şehzade belirlenmiştir. Masalın genelinde şehzadenin izlencesi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu izlencenin sonunda şehzade kendi edimini başarıya ulaştırmıştır. Söylem düzeyinde eyleyenlerin özellikleri belirlenmiştir. Bu eyleyenlerin ayrıntılı tasvir edilmediği görülmüştür. Zaman ve mekânın da belirli olmadığı ve uzun uzadıya betimlenmediği görülmüştür. Bu özelliklerin masalın değişmez unsurları olduğu tespit edilmiştir. Derin yapıda karşıtlığın zenginlik ve fakirlik üzerine kurulduğu görülmüştür. Bunun yanında sadakat-sadakatsizlik karşıtlığı da göze çarpmaktadır. İnceleme sonucunda Dülger Kızı metninin masal türüne ait özellikleri barındırdığı tespit edilmiştir.

Kaynaklar

Aça, Mehmet vd., *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, (Ed. M. Öcal Oğuz) Grafiker Yayınları, Ankara 2010.

Atan, Nurhayat, “Tilki ile Yılan Metninin Göstergebilimsel Çözümlemesi”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Volume: 21, 2008 s. 221-245.

Bayat, Nihat., vd., (hızl), “Gülen ada öyküsünün göstergebilimsel çözümlemesi”, *Tarih Okulu Dergisi*, Volume: 26, 2013, s. 351-370.

Boratav, Pertev Naili, *Zaman Zaman İçinde*, İmge Kitabevi, Ankara 2009.

Erkman Akerson, Fatma, *Göstergebilime Giriş*, Multilingual, İstanbul 2005.

Ögel, Bahaeddin, *Türk Mitolojisi II*, MEB, İstanbul 2001.

Rifat, Mehmet, *Göstergebilimin ABC'si*, Say Yayınları, İstanbul 2014.

Sakaoğlu, Saim, *Masal Araştırmaları*, Akçağ Yayınları, Ankara 2012.

Şişman, Bekir, “Çocukların Eğitilmesi ve Yönlendirilmesinde Masallardan Yararlanma”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Volume: 15, 2003, s. 11-17.